

Bertil Rolf, *Militær kompetens. Traditioners fornyelse 1500-1940*. Nya Doxa, Nora 1998. 432 sider

Anmeldt af *Klaus Nielsen*, Ph.d, adjunkt ved Aalborg Universitet.

Bertil Rolfs bog om militær kompetence er en bog, der også fortjener at blive læst i Danmark. Bogen er en grundig argumentation for, at vi alle er indlejret i traditioner, som danner den tavse baggrund, fra hvilken vi forstår os selv og verden omkring os. Bertil Rolfs bog indeholder dermed væsentlige indsigter, som kan være nyttige i diskussioner om praktiske kundskaber, pædagogik og psykologi.

Hvorfor er denne bog også vigtig i en dansk sammenhæng? Det er der af flere grunde:

Det er den for det første, fordi den (og Rolfs bog fra 1991, "Profession, tradition og tyst kunskap") giver et andet billede af, hvad der skal forstås ved praktiske kundskaber og tavs viden, særligt i forhold til det Dreyfus-inspirerede perspektiv, som synes at være det dominerende på markedet for tiden. Rolf tilbyder en mere nøgtern og overskuelig analyse af tavs viden og praktiske kundskaber, hvor den Dreyfus-inspirerede tilgang i nogle sammenhænge tenderer til at blive en nærmest mystisk og u håndterlig størrelse, som kun særligt evnerige erfarne besidder.

For det andet fordi Rolf inciterende fastholder, at menneskets erkendelse kun kan forstås som en del af et større socialt system. De sociale systemer, som vi er en del af, betegner Rolf som traditioner. Hermed tilbyder Rolf en tilgangsvinkel, der særligt i dele af den pædagogiske forskning kunne give et andet grundlag for betydningen af læring og undervisning. En del af særligt den danske pædagogiske tænkning bygger på en tysk inspireret tankegang, der betragter unge i dag som "kulturelt frisatte". Det vil sige, at de er overladt til egen forgodtbefindende med hensyn til at vælge eller zappe mellem de forskellige tilbud, som kulturen opstiller. Denne forståelse af, at nogle individer skulle være kulturelt frisatte, bliver indirekte stillet i tvivl af det begrebsapparat, Rolf opstiller: ingen kan sætte sig ud over den kultur eller de traditioner, som vedkommende er en del af. Og det er netop Rolfs styrke, at han tager traditionsbegrebet alvorligt, som noget mere fundamentalt end den folkloristiske forståelse af tradition, som har hersket de senere år. Man kunne jo med et skævt smil spørge, om ikke tanken om den kulturelle frisættelse i sig selv er blevet en tradition, det vil sige en kulturel fastsættelse?

For det tredje: inden for dele af psykologien har der verseret en diskussion om, hvad der skal forstås ved det særligt menneskelige: er mennesket et grundliggende statisk væsen begrundet i dets natur, eller er det omvendt bundet til kulturen og konstant i gang med at blive en del af den kultur, som omgiver det? Her kan Rolf læses som en tredje vej, netop fordi traditioner giver den sammenhæng og den kontinuitet, der skal til, for at vi i det hele taget kan fungere sammen som mennesker. Omvendt, så forandrer traditioner sig også langsomt, når de ikke længere har noget at tilbyde i forhold til de problemer, som de oprindeligt var skabt til at kunne løse. Hermed er vi også fremme ved det, som er både bogens kerne og undertitel: traditioners fornyelse.

Argumentet for at se bort fra traditionsbegrebet har netop været, at traditioner nok giver kontinuitet og sammenhæng, men hvordan kan fornyelse forklares samtidigt med, at vi fastholder traditionsbegrebet? Det er netop bogens ærinde: at sammentænke fornyelse og tradition.

Bogen er opdelt i seks dele, som hver især forholder sig til spørgsmålet om, hvad vi skal forstå ved traditioner, praktisk kundskab, institutioner, refleksion, militær og rationalitet. Indledningsvist fremstiller bogen en central komponent i problemstillingen, nemlig at afklare hvad der skal forstås ved professionel praktisk kompetence. Ifølge Rolf må den professionelle kompetence ses som fundamentalt indlejret i traditioner.

Der gives ifølge Rolf tre bud på, hvad praktisk kompetence er. Det ene bud er den platonistiske forståelse af kundskaber, som ser verden som et samlet system, hvis lovmæssigheder kan udledes af videnskaben. Implicit i denne model ligger også en forståelse af, at praktiske kundskaber udledes af videnskaben, som den så giver videre til praktikerne, der så skal anvende videnskaben i praksis.

Det andet bud på, hvad praktiske kundskaber er, knytter sig til en aristotelisk forståelse, som ser verden mere nuanceret end den platoniske. Her er praktikerne ikke bare aftager af kundskaber fra videnskaben, men er selv i stand til at ændre praksis igennem refleksionen. I både den platonistiske og den aristoteliske forståelse af praktiske kundskaber, er erkendelsen funderet i traditionens regelsystemer.

Det tredje bud på praktiske kundskaber bygger ikke på en regelforståelse. Dette perspektiv forstår praktiske kundskaber som ikke-regelbundne. Denne tilgang afvises kort og kontant af Rolf som uvidenskabelig. For førstegangslæseren af Rolf virker denne afvisning noget besynderlig, som i øvrigt en række andre valg, som Rolf foretager igennem bogen. Har man derimod læst Rolfs bog fra 1991 "Profession, tradition og tyst kunskap" så ved man, at den position, som Rolf betegner som uvidenskabelig, er Dreyfus og Dreyfus' (1986) forståelse af intuitiv ekspertise, der netop afviser, at kundskaber kan forstås på baggrund af regler. Endvidere er det en afvisning af særligt den svenske sen-wittgensteinske reception af praktiske kundskaber formuleret af forskergruppen omkring Arbejdslivssentrum, der ligeledes arbejdede ud fra en forståelse af praktiske kundskaber som ikke-regelbundne (se Göranson, 1983 som eksempel).

Rolf gennemfører en analyse af, hvordan de forskellige kundskabssyn er formuleret henholdsvis af Platon og Aristoteles, og hvordan disse går igen i en række forskellige videnskabelige diskussioner. Endvidere følger Rolf op med en grundig gennemgang af, hvad der skal forstås ved traditions- og regelbegrebet, samt hvordan disse begreber forholder sig til andre teoretikere på området. Her viser Rolf sig som en sand stridsmand og påbegynder sin egen guerillakrig. En lang række teoretikere trækkes frem (Schön, Argyris, Bateson, Molander, Engström m.fl.), og der laves en række sammenligninger og fremdrages forskellige kritiske perspektiver. Det er meget lærerigt og underholdende, hvis man vel at mærke er bekendt med de udvalgte teorier, men man kan ikke lade være med at undre sig over, hvilket princip Rolf har benyttet til udvælgelse af teoretiske venner og fjender i denne sammenhæng. Det virker noget tilfældigt, og læseren får af og til kvælningsfølelser over at stå midt i denne detaljerigdom.

På baggrund af særligt Schön's forståelse af den praktiske refleksion bevæger Rolf sig ind i en analyse af de militære institutioner, som er fundamentet for krigen med det formål at vise, hvordan disse institutioners traditioner forandres og fornyes. De militære institutioner og traditioner danner en grundlæggende kontinuitet, men bliver problematiske, når de ikke længere løser deres opgaver. Det giver anledning til refleksion, som er forudsætningen for, at disse militære systemer og traditioner forandres. Til at anskueliggøre de militære refleksioner gennemgår Rolf en række filosoffer og feltherrer, der har beskæftiget sig med krigens væsen. De mest centrale er Machiavelli og Clausewitz. Endvidere beskrives en række centrale krige og slag i de sidste tre hundrede år særligt med vægt på udviklingen af den engelske flåde i begyndelsen af det forrige århundrede og den tyske krigsmaskine op til den anden verdenskrig.

Bogen søger igennem en grundig analyse af militær kompetence at anskueliggøre, hvordan traditioner og fornyelse kan forstås som to sider af samme sag og ikke som uforenelige størrelser. Dette herligt politiske ukorrekte valg af anvendelsesområde (krigen), sætter jo netop fokus på det kulturelle og de institutionelle aspekter af den menneskelige eksistens. Krige kan jo ikke føres af enkeltpersoner. De kan kun føres af institutionelle systemer, der er organiseret på ganske bestemte måder. Endvidere er krigen jo på mange måder en naturstridig handling, der netop sætter fokus på, at mennesket er i stand til at distancere sig så meget fra sin natur, at det kulturelt kan organisere sin egen destruktion. Afslutningsvis gør Rolf sig en række overvejelser om (krigs)historiens logik og rationalitet. I Rolfs verdensbillede er der forsat plads til rationaliteten, men den står på skuldrene af traditionen og har således en vis begrænsning. Men den er der.

Svagheden ved Rolfs perspektiv og vægtning af traditionen er, at subjektet forsvinder. Det bliver bærer af traditionen og har meget lidt selv at tilbyde. Særligt når Rolf vælger krigen som emne, giver det også en lille kuldegysning, fordi krigen jo også er det enkelte menneskes lidelse, afsavn og død. En lidelse, som det er vanskeligt at sætte ord på, og som altfor sjældent når frem til militærstrategernes bord. Der er en tendens til, at subjektet i Rolfs arbejde lydløst trækker i uniformen og stiller sig ind i geledet.

Bogen om militær kompetence er en ambitiøs bog. Den vil meget. Af og til forsvinder den røde tråd. Men det er også en anbefalelsesværdig bog, netop fordi den omfatter så mange væsentlige emner. Analysen af traditioner, kundskaber og videnskab kan snildt læses for sig selv med stort udbytte. Endvidere lykkes det for Rolf at vise, at traditioner og fornyelse ikke nødvendigvis er modsætninger. En ikke uvæsentlig bedrift. Bogen kan også læses af den, der stadigt har lidt tilbage i kroppen af sin barndoms røver og soldater lege. Så hvis man ønsker at sidde med ved bordet og kikke Horatio Nelson over skuldrene i hans planlægning af slaget ved Abukir i 1798, så er det bare at gå i krig med Rolfs fremstilling af den militære kompetence.

Litteratur

Dreyfus, H. & Dreyfus, S.(1986). *Mind over machine*, N.Y: The Free Press.

Göranzon, B. (1983). *Datautviklingens filosofi*. Carlsson och Johsson bokforlag AB, Stockholm, 1983.

Rolf, B. (1991). *Profession, tradition och tyst kunskap: En studie i Michael Polanyis teori om den professionella kunskabens tysta dimension*. Lund: Nya Doxa Bokförlaget.